Dr. Camelia Burghele

TERENUL ETNOFOLCLORIC ȘI ABORDAREA SA

Diagnoza recentă a terenului, corelată cu ritmul rapid de perimare a culturii tradiționale și de pierdere, atât fizică, cât și spirituală, a ei, ridică, așadar, mari și urgente probleme în dezvoltarea umanității. Umanitatea contemporană, cum numesc sociologii stadiul social actual, este în pericol de a-și pierde bunul cel mai de preț, acea coordonată care o legitimează, în final, în existența sa: identitatea culturală. Practica a demonstrat că, în calea acestui pericol, soluțiile prognozate sunt, simplificând mult lucrurile, de două tipuri: pe de o parte, ***identificarea, inventarierea și conservarea patrimoniului cultural mobil*** fie în muzee, în colecții specializate, coordonate de custozi competenți, fie în mediul lor natural, în situ, și, de cealaltă parte, fixarea pe suport material a patrimoniului imaterial, fie prin spunerea poveștii lucrurilor, în expoziții muzeale, și notarea acestora pe suport magnetic, fie prin editarea unor materiale scrise, de tipul monografiilor, bazate pe ample anchete de teren, efectuate de anchetatori specializați, care știu să stocheze și să prelucreze informațiile obținute de la subiecți.

Cercetarea de teren este susținută mult de afirmarea științelor antropologice și etnologice care au cunoscut o amploare fără precedent în a doua jumătate a secolului trecut. Este vorba de fundamentarea și apoi consolidarea unui model nou de investigație în sfera largă a științelor socio-umane, bazat mai ales pe *fieldwork*, așa cum este receptat acest demers de investigare a terenului în tradiția antropologică anglo-saxonă (și americană) și cum este valorificat, prin intermediul monografiilor regionale promovate de etnologiile europene.

Abordările etnografice și etnologice, valorificând întregul areal epistemic al câmpului sociologic și integrând, astfel, subiectele de cercetare în sfera largă a antropologiei sociale și culturale, trebuie să se axeze pe câteva probleme de largă perspectivare, din care credem că prioritare ar fi ***analiza tipologică și spațială*** a unor fapte de folclor, în special a unor teme sau motive cu un impact aparte în ansamblul de valori și cutume tradiționale (tipologia folclorului joacă aici un rol important, la fel ca stabilirea variantelor și a invariației de bază , precum și variabilitatea morfologică a unor secvențe sau performarea actului de folclor în sine, cu toate variabilele de expresivitate și creativitate), dar și detectarea unor modalități optime de valorificare a informațiilor din teren, în mod special cele obișnuite prin mânuirea unor tehnici de ***investigare a arealului etnografic*** cercetat și a diferitelor forme de cultură orală.

Și pentru profesorul Ion Șeuleanu, o autoritate în de antropologie culturală, prioritatea cercetării etnologice este reprezentată de continuarea cercetării sistematice a terenului în toate zonele etnografice, urmată de arhivarea și de tezaurizarea documentelor și finalizată prin indexarea și tipologizarea acestora, cu publicarea unei tipologii și monografii etnofolclorice, fundamentul acestor deziderate fiind asigurat mai ales de specialiștii din muzee și universități. Ca punct de pornire, asemenea cercetări trebuie să accepte ideea ***de dinamică a folclorului***, prin comprehensiunea folclorului ca proces și nu ca stare de fapt, prin înțelegerea lui ca ***devenire permanentă***, sub influența unor factori intriseci. Consecința pare a fi una firească: tendința folcloristicii actuale de a inventaria și interpreta faptele de cultură populară utilizând perspective multiple, pornind de la recunoașterea importanței contextului de generare a actului folcloric, de mediul în care apar și se manifestă aceste acte[1].

Cercetarea interdisciplinară și multidisciplinară a terenului, realizată după principii moderne de abordare și investigare, simultan cu cea a surselor bibliografice variate – mergând de la monografii locale, semnate de profesori sau sinceri iubitori de cultură, (chiar dacă nu pregătirea științifică cea mai solidă, dar din ale căror demersuri rezistă axiologic fie și numai partea de culegere, de text cules la un moment dat, notația efectivă a acestuia) până la documente de arhivă prelucrate științific – va conduce, în speranța noastră, la rezultate durabile și notabile. Toate acestea se subsumează perfect tendinței contemporane de abordare antropologică a culturii tradiționale („*anthropology at home*"), de circumscriere a referențiatului la filonul cultural identitar, pe fondul unei contracarări a tendințelor prea vehemente, uneori, așa cum spuneam anterior, de **globalizare**. Este și dezideratul pe care îl susține Ion Cuceu: „tradițiile științifice ale etinologiei și sociologiei românești, atât de deschise, încă din secolul trecut, aprofundărilor în perspectivă geo-

Nuntași („uspăcioși") din Ținutul Pădurenilor

grafico-istorică a fenomenelor de cultură orală, coroborate cu tendințele antropologiei și etnologiei occidentale, de spațializare a fenomenelor sociale și de cultură, la care am adăuga mai vechile inițiative românești de realizare a unui Atlas Etnocultural Românesc, ar avea, desigur, de câștigat dacă actualele și viitoarele generații de cercetători nu ar abandona ideea unor necesare corelări a celor două proiecte mai vechi de programe: a ***monografilor etnologice zonale***, cu ***monografii etnologice locale***, sătești și ar încerca, apelând de data aceasta la metodologia și tehnicile investigatorice ale antropologiei culturale și ale noii etnologii europene, să reia, cu un nou obiectiv, cercetările sistematice de teren, trecând peste toate prejudecățile privind moartea satului românesc și a culturii sale tradiționale"[2].

Chiar dacă dificil de realizat, din cauza unei palete largi metodologice și a necesității acoperirii unor mari domenii de studiu, demersul interdisciplinar este vital pentru abordarea faptelor de cultură tradițională în contextul discuțiilor despre globalizare sau unifomizare culturală. Preluăm, din nou, de la profesorul Șeuleanu, o radiografie a unui astfel de demers[3], ce ar trebui să cuprindă: ***sociologia*** (care poate oferi etnologului un cadru teoretic dar și instrumente verificate științific pentru un demers calitativ), psihologia (mai ales psihologia socială și etnopshilogia), ***studiul mentalităților*** (cu precădere la nivelul stabilirii relațiilor între personalitate și modelele culturale), aspecte ce țin de cultură, incluzând aici studiul riturilor, miturilor, relațiilor parentale, ***psihanaliza*** (ce poate explica multe aspecte ce țin de imagologie sau comportament social și cultural), ***antropologia culturală și socială*** (cu precădere la nivelul studiului instituțiilor și al sistemelor sociale, ale legilor care stau la baza funcționării sistemelor sociale), ***paleoetnologia*** (sau arheologia culturală, care poate furniza elemente metodologice pentru un studiu comparativ al societăților denumite „primitive"), **istoria religiilor** (dat fiind faptul că trăirea religioasă se relaționează cu comportamentele culturale), ***ecologia umană*** (cu focalizare pe felul în care se adaptează omul la mediul ambiant și modalitățile de exprimare culturală a acestei relații) și multe altele.

Un lucru extrem de important în economia cercetării de teren este faptul că antropologia culturală aduce cu sine ideea că spațiul studiului sistemelor sociale trebuie depășit prin relaționarea acestora cu culturalul, discutând toate activitățile umane, dar, mai mult decât atât, insistă asupra faptului că trebuie depășit stadiul cercetării numai a societăților zise „primitive" și studiul trebuie extins și la societățile care depășesc stadiul arhaicului și tradiționalului și intră în modernitate, cu toate transformările suferite la nivelul socialului și culturalului[4].

(Fotografii din colecțiile Muzeului Etnografic al Transilvaniei Cluj-Napoca)

Note bibliografice:

1. Ion Șeuleanu, *Posibile trasee ale cercetării în folcloristică și etnologie*, în „Revista de etnografie și folclor", nr. 1-2, București, 1996, p. 59

2. Ion Cuceu, *op. cit.*, p. 24

3. Ion Șeuleanu, *Cercetarea faptelor de cultură populară: examenul interdisciplinar*, în „Revista de Etnografie și Folclor", nr. 3-4, București, 1996, p. 226 și urm.

4. Ion Șeuleanu, *op. cit.*, p. 229.

Fete din Pădureni în drum spre târg